

Rzeźba Św. Pawła	45
nr 33	46
nr 34	46
nr 35	47
nr 36	47
Ściany	48
nr 37	48
nr 37a	49
nr 37b	50
nr 37c	50
nr 38a	51
nr 38b	52
nr 39	53
nr 40	55
nr 41	55
nr 42	56
nr 43	57
nr 44	58
nr 45	59
nr 46	60
nr 47	61
nr 48	63
nr 48a.....	64
nr 48b	65
nr 49	66
nr 50	66
nr 51	67
nr 51a.....	68
nr 51b	69
nr 52	70
Gzyms	71
nr 53	71
nr 54	71
nr 55	73
4. Podsumowanie badań.....	74
5. Wnioski.....	76

1. PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest opis badań konserwatorskich – odkrywek stratygraficznych dla wnętrza kościoła parafialnego pw. Św. Wawrzyńca w Kluczewsku. Badania konserwatorskie miały na celu określenie pierwotnej kolorystyki wnętrza świątyni i obejmują:

- ściany;
- ołtarz główny;
- dwa ołtarze boczne;
- ambonę;
- rzeźby św. Piotra i Pawła we wnękach na ścianach północnej i południowej;
- prospekt organowy;
- balustradę przed prospektem organowym.

nr decyzji o wpisie do rejestru zabytków: 381 z dn. 15.01.1957 (kościół parafialny) oraz 366B (wystrój i wyposażenie: ołtarz główny, dwa ołtarze boczne, ambona, rzeźby śś. Piotra i Pawła, prospekt organowy)

adres: ul. Kościelna 7, 97-522 Kluczewsko, nr ewid. Działki 213

budowa rozpoczęta: 1797 r.

rozbudowa: 1888 r.

właściciel / użytkownik: Parafia rzymsko – katolicka w Kluczewsku

wcześniejsze prace konserwatorskie/budowlane: tak (1950, informacja z zielonej karty na stronie zabytek.pl¹)

wcześniejsze dokumentacje wykonanych prac: nie

Odkrywki wykonano na podstawie decyzji ŚWKZ w Kielcach, znak ZRRiD.IR.5134.80.1.2023 z dnia 8.12.2023 r. wg przedłożonego programu badań konserwatorskich dla wnętrza kościoła.

Integralną część niniejszego opisu badań stratygraficznych stanowi program prac konserwatorskich, dołączony do opracowania.

2. METODYKA BADAŃ

W ramach badań wykonano schodkowe odkrywki stratygraficzne następujących elementów: ścian bocznych, nisz oraz gzymsów, ołtarza głównego, ołtarzy bocznych, ambony, rzeźb św. Piotra i Pawła, prospektu organowego, balustrady przed prospektem organowym. Zakres badań nie obejmował sklepienia pokrytego polichromią.

Każda odkrywka została ponumerowana i opisana tabelarycznie. W tabeli pogrubiono warstwę rozpoznaną jako oryginalna.

Badania wykonano mechanicznie przy pomocy skalpela, ograniczając ingerowanie w zabytek do niezbędnego minimum. Miejscami wspomagano się działaniem odpowiednich rozpuszczalników w celu rozdzielenia poszczególnych warstw. Miejsca badań udokumentowano przed oraz po ich zakończeniu.

Odkrywki oznaczone dodatkowo literami, np. „37a, 37b, 37c”, zostały wykonane w jednym punkcie, jednak zostały podzielone najczęściej ze względu na występowanie dużych różnic kolorystycznych, występowania lamperii lub innego wyróżniającego się elementu.

¹ https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-228322/dokumenty/PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_26_EN.43861/1

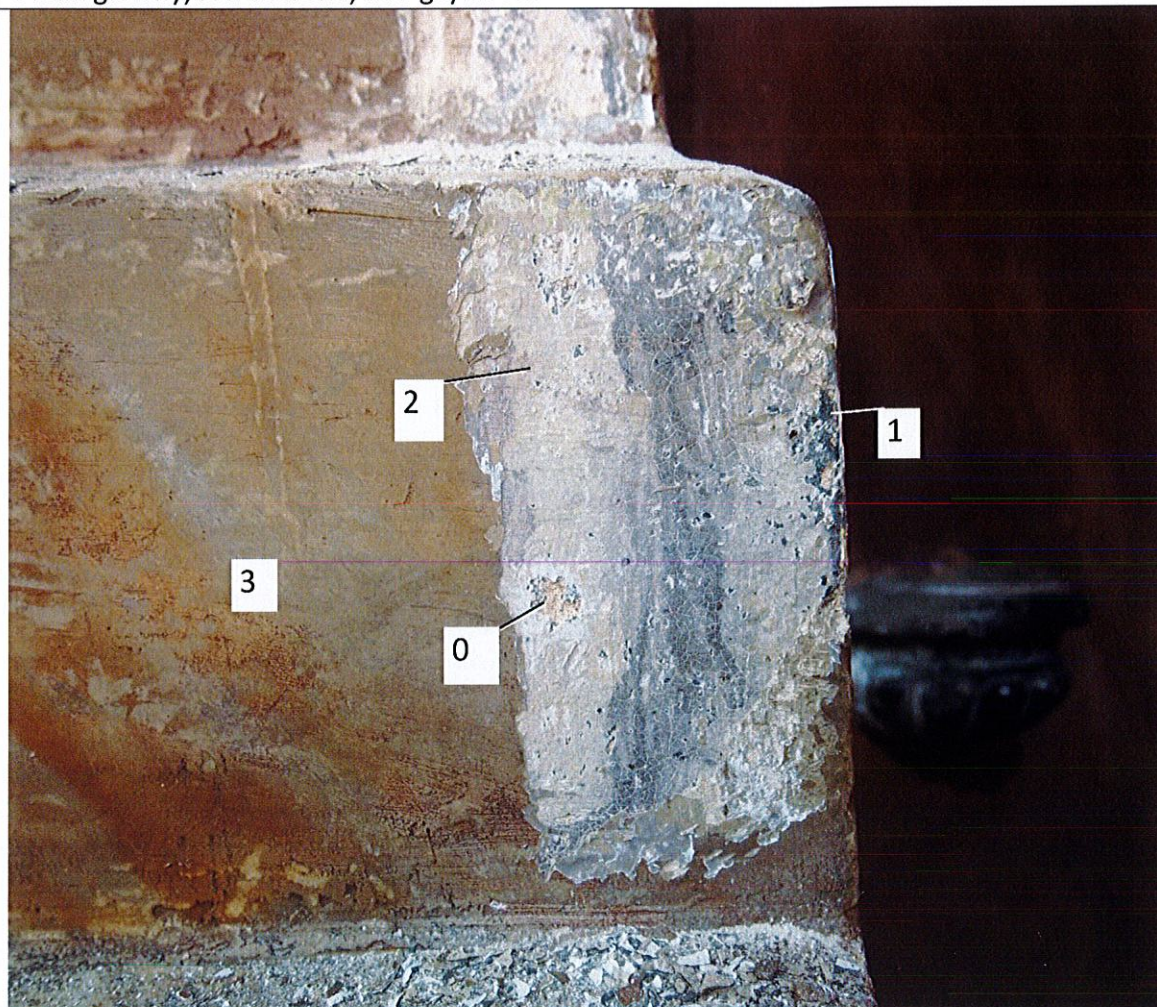
3. ODKRYWKI STRATYGRAFICZNE

OŁTARZ GŁÓWNY

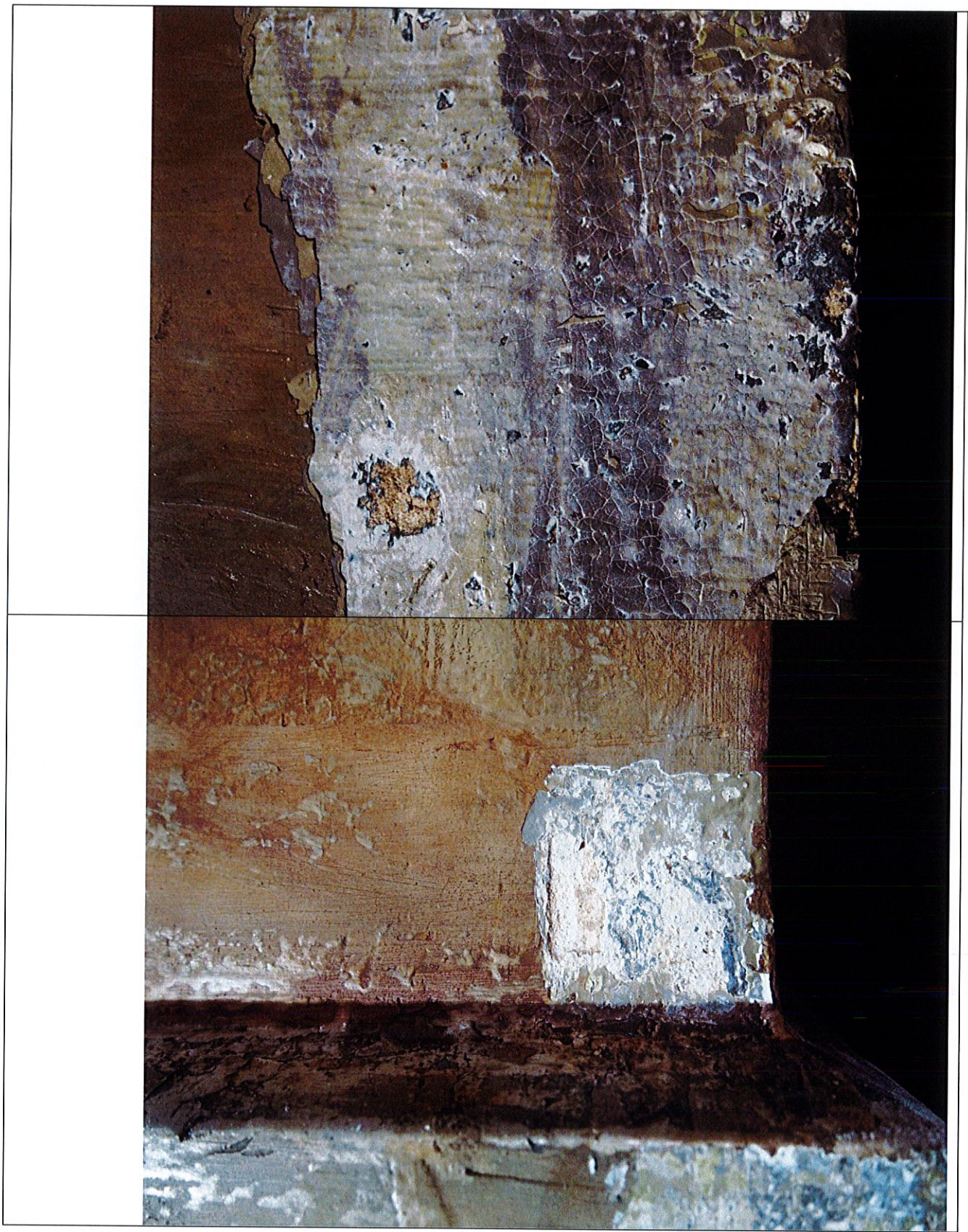

Odkrywka nr 1

Ołtarz główny, lewa strona, nad gzymsem

nr warstwy	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	tynek podkładowy	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna
1	farba	granatowy	warstwa pierwotna
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie błękitu	warstwa pierwotna
3	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie brązu	warstwa wtórna

Odkrywka nr 2

ołtarz główny, prawa strona ołtarza, powyżej gzymsu

nr warstwy	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	tynk podkładowy	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna
1	pobiała	biały	warstwa pierwotna
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie zielonej oliwki	warstwa pierwotna
3	farba olejna	zielony	warstwa wtórna
4	gips, podkład	biel	warstwa wtórna
5	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie bordo	warstwa wtórna

Odkrywka nr 3

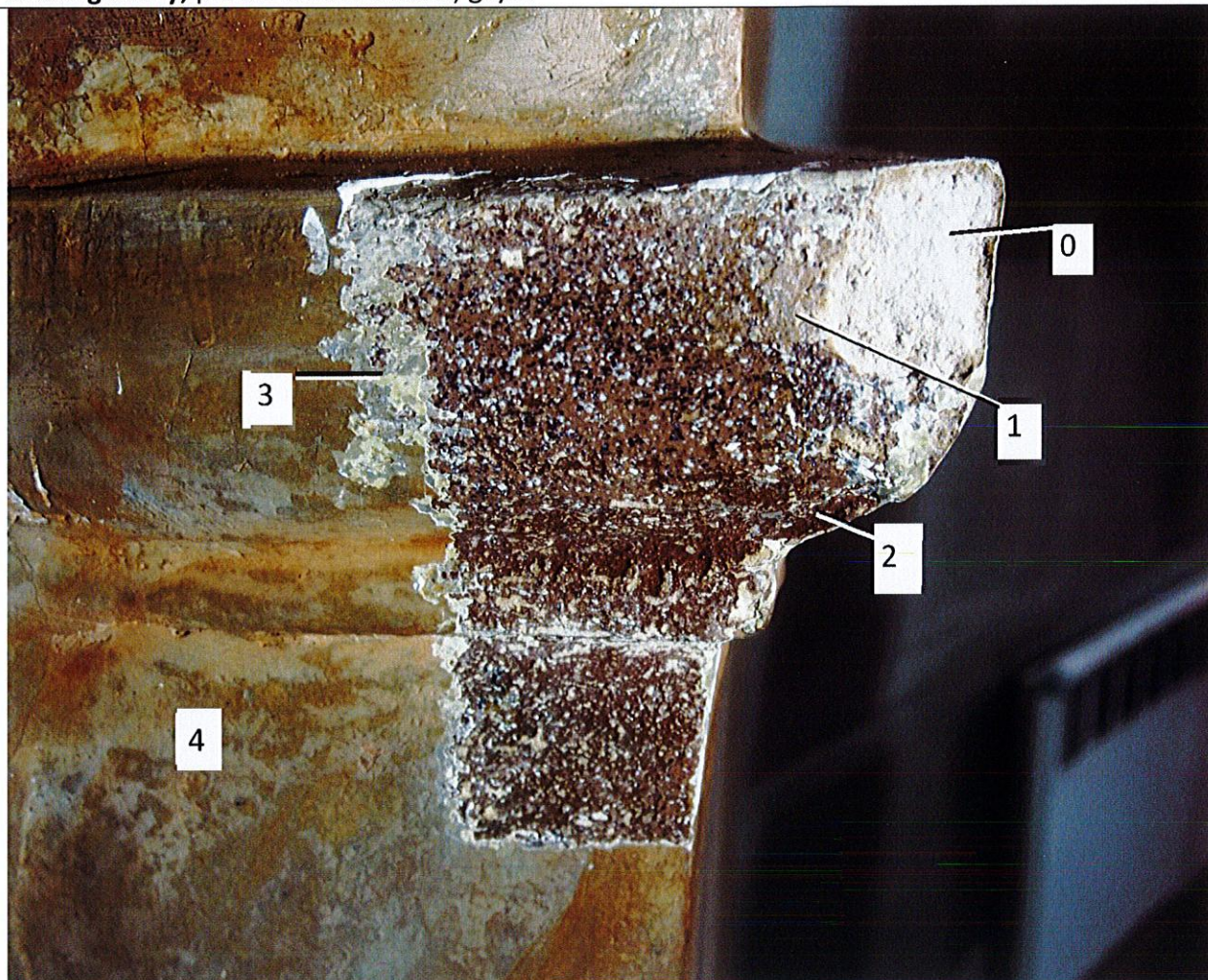
ołtarz główny, prawa strona ołtarza, powyżej gzyms

nr warstwy	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	tynk podkładowy	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna
1	farba	granatowy	warstwa pierwotna
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie zielonej oliwki	warstwa pierwotna
3	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie brązu	warstwa wtórna

Odkrywka nr 4

ołtarz główny, prawa strona ołtarza, gzym

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	tynek wapienny	biały	warstwa pierwotna	
1	tynek podkładowy	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna, podkład pod warstwę malarską	
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie brązu	warstwa pierwotna	
3	farba olejna	marmoryzacja, odcienie zielonej oliwki i błękitu	warstwa pierwotna	1888
4	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie brązu	warstwa wtórna	1888

Odkrywka nr 5

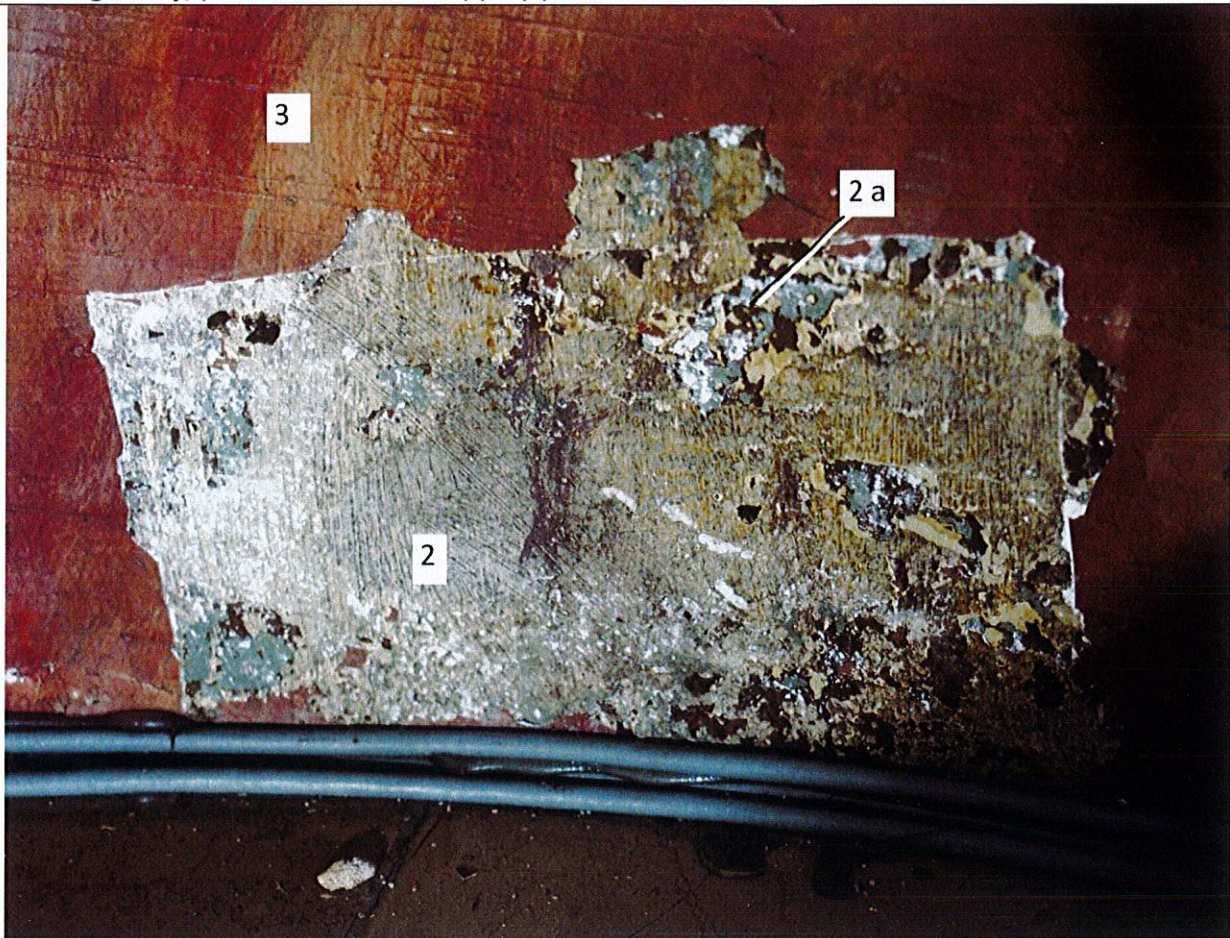
ołtarz główny, prawa strona ołtarza, powyżej gzyms

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
1	farba olejna	marmoryzacja, odcienie brązu	warstwa pierwotna	
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie zielonej oliwki	warstwa pierwotna	1888
3	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie bordo	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 6

ołtarz główny, prawa strona ołtarza, przy posadzc

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie oliwki i błękitu	warstwa pierwotna	1888
2a	farba olejna	odcienie żółtego, niebieskiego, brązu	warstwa wtórna	
3	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie czerwieni	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 7

ołtarz główny, prawa strona ołtarza, gzyms/konsola pod figurą Świętego

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie zielonej oliwki i błękitu	warstwa pierwotna	1888
2a	farba olejna	szary	warstwa wtórna	
3	farba olejna	jasnoszary	warstwa wtórna	
3a	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie zielonej oliwki i błękitu	warstwa pierwotna	

Odkrywka nr 7

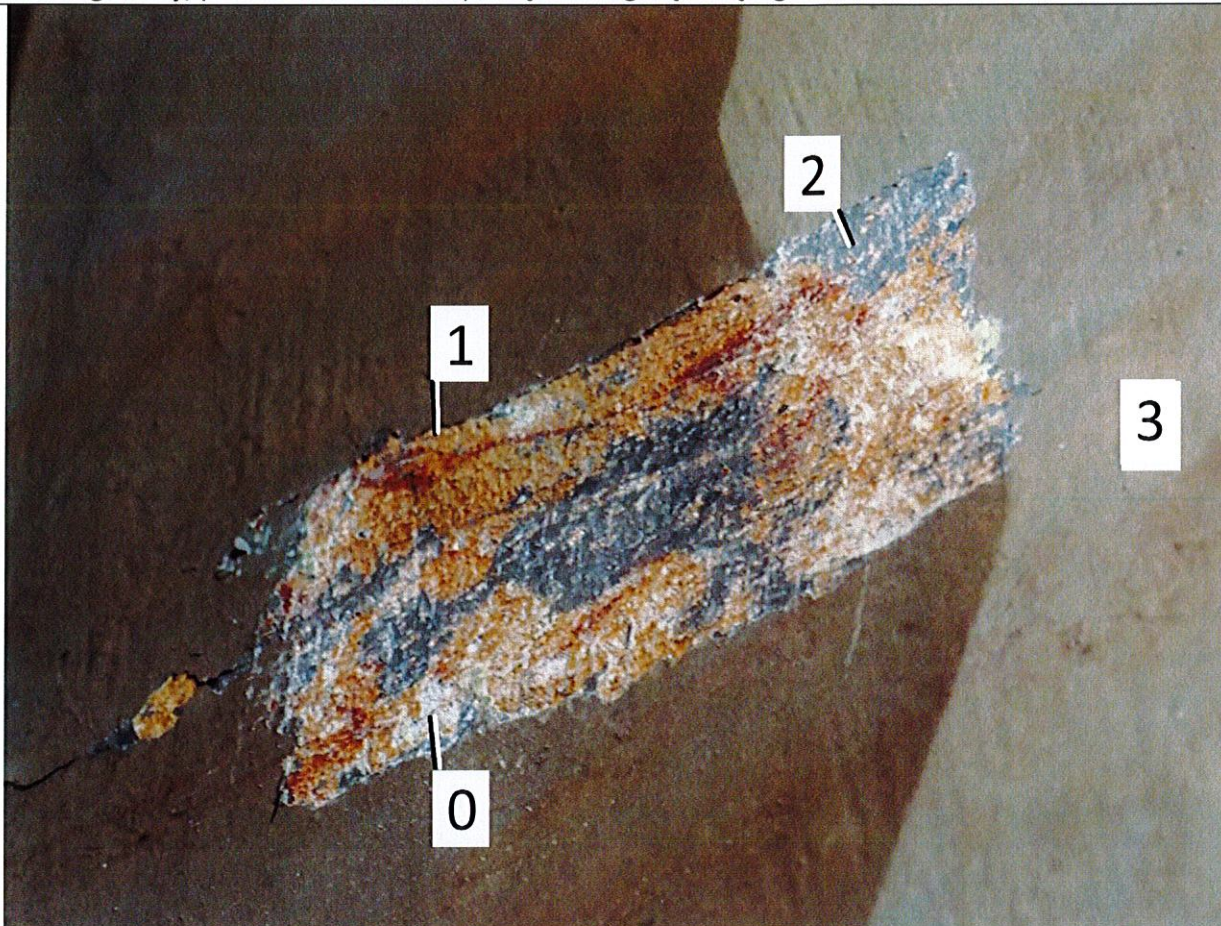
ołtarz główny, prawa strona ołtarza, gzyms/konsola pod figurą świętego, złoceni

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	tynk	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna	
1	gips	biały	warstwa pierwotna, podkład pod złocenie	
2	złocenie	ciepłe złoto	warstwa pierwotna	

Odkrywka nr 8

ołtarz główny, prawa strona ołtarza, wnęka za figurą świętego

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	tynek	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna	
1	farba olejna	marmoryzacja, odcienie czerwieni i pomarańczowego	warstwa pierwotna	1888
2	farba olejna	odcienie błękitu	warstwa wtórna	
3	farba akrylowa	marmoryzacja, odcienie szarości	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 9

Ołtarz główny, stopa świętego Jana

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	gips	biały	warstwa pierwotna
1	Farba olejna	biały	warstwa pierwotna 1888
2	farba olejna	zielony	warstwa wtórna
3	farba olejna	szary	warstwa wtórna

Odkrywka nr 10

Ołtarz główny, stół ołtarzowy, prawa strona

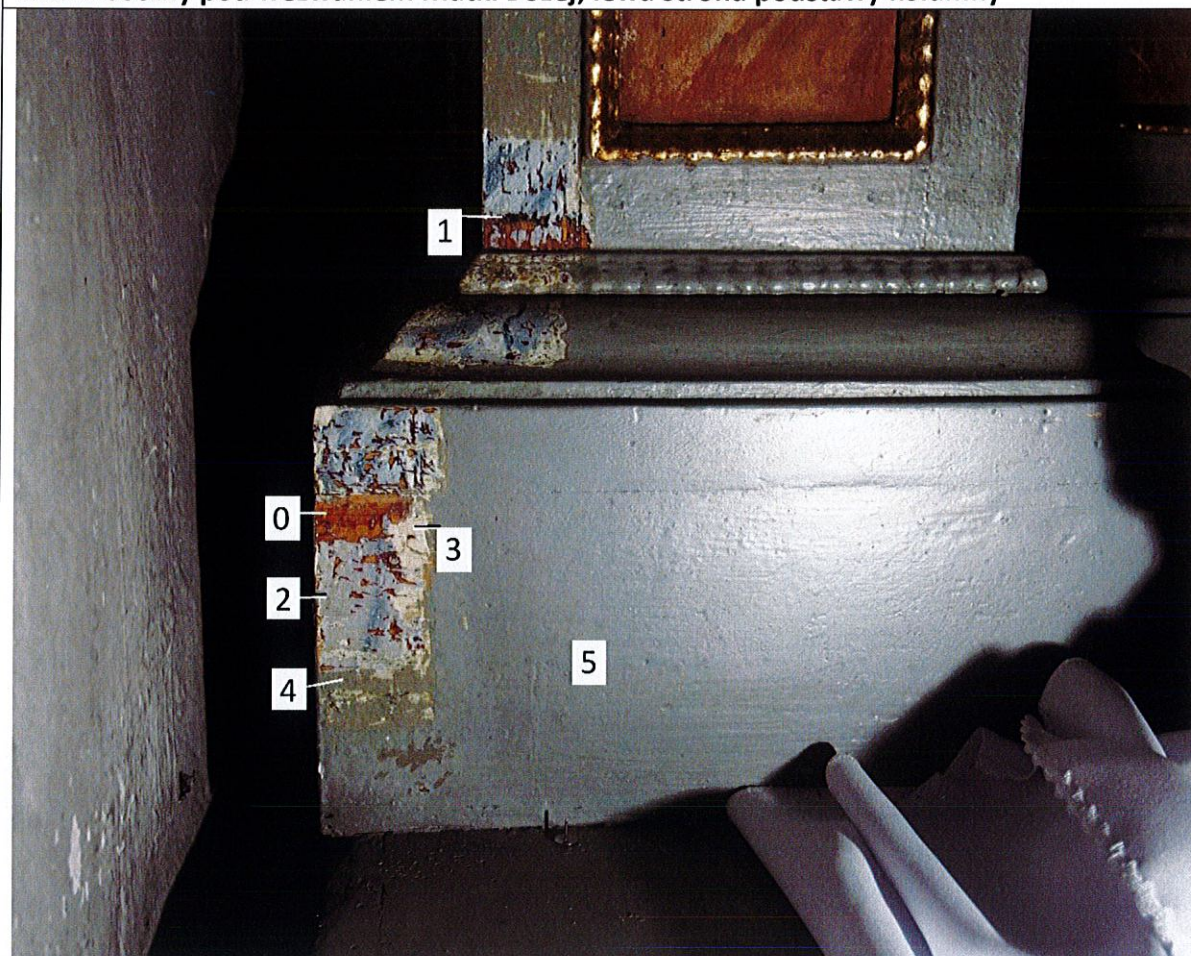
nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	drewno		konstrukcja nastawy ołtarzowej	
1	farba olejna	biały, kremowy	warstwa pierwotna	1888
2	farba olejna	oliwkowy	warstwa wtórna	
3	farba olejna	brązowy	warstwa wtórna	
4	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

OŁTARZ BOCZNY POD WEZWANIEM MATKI BOŻEJ

Odkrywka nr 11

Ołtarz boczny pod wezwaniem Matki Bożej, lewa strona podstawy kolumny

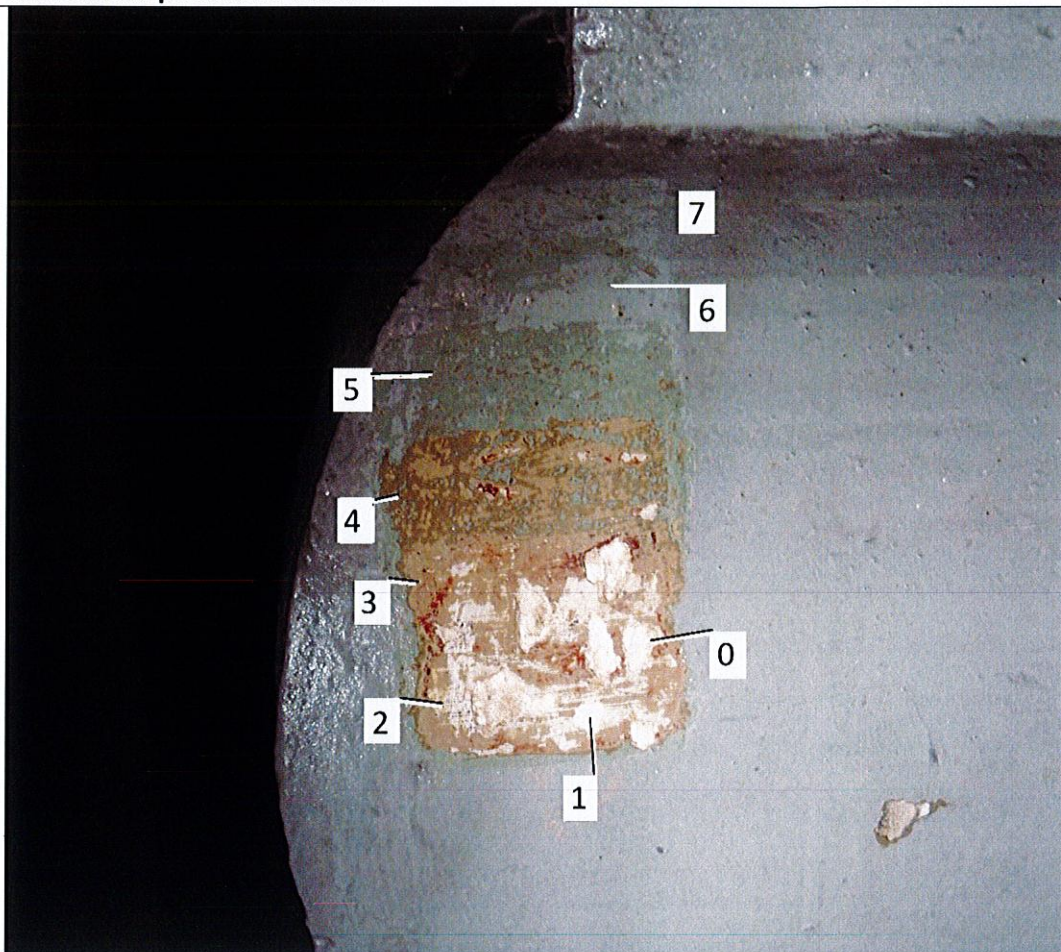
nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	drewno		konstrukcja ołtarza
1	farba olejna	granatowy	warstwa pierwotna 1888
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie błękitu	warstwa wtórna
3	farba olejna	biały	warstwa wtórna
4	farba olejna	zielony	warstwa wtórna
5	farba olejna	granatowy	warstwa wtórna

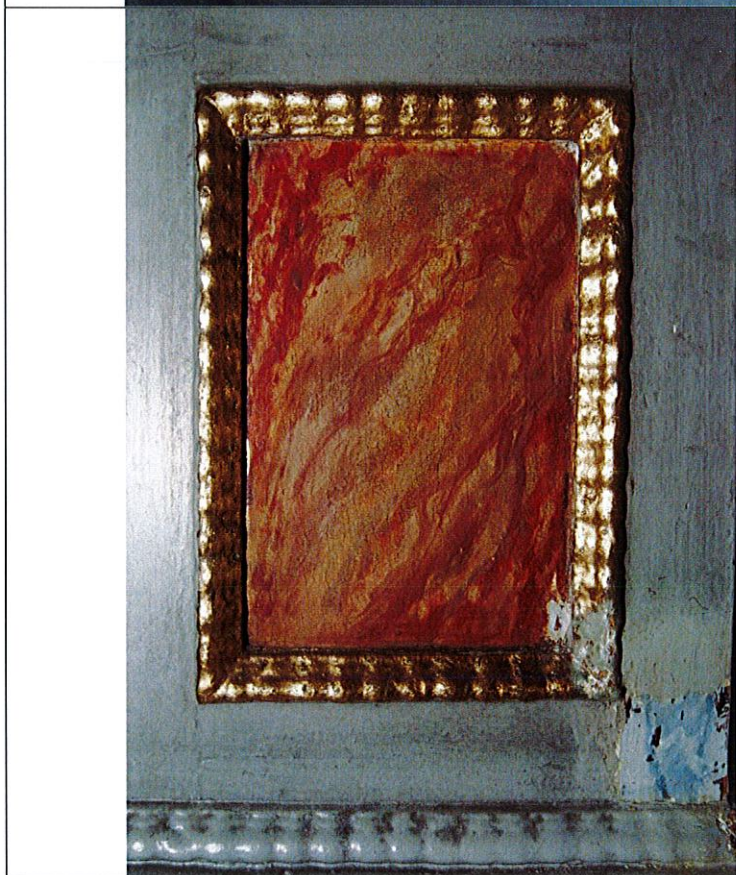

Odkrywka nr 12

Murowana podstawa ołtarza

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	tynk wapienny	biały	konstrukcja ołtarza	
1	pobiała	biały	podkład pod warstwę malarską	
2	farba olejna	odcienie błękitu	warstwa pierwotna	1888
3	farba olejna	marmoryzacja, odcienie czerwieni i pomarańczowego	warstwa wtórna	
4	farba olejna	Odcienie brązu	warstwa wtórna	
5	farba olejna	niebieski	warstwa wtórna	
6	farba olejna	Jasnoszary	warstwa wtórna	
7	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

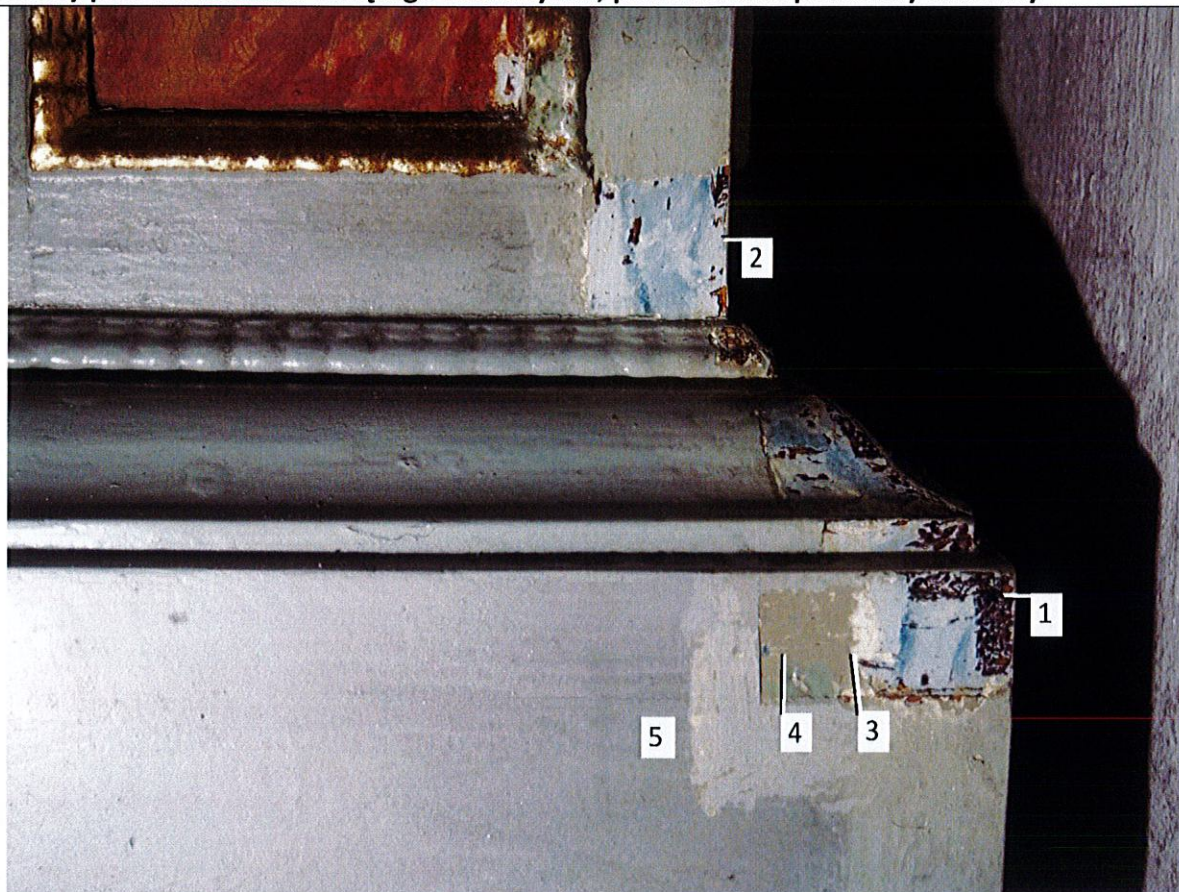

OŁTARZ BOCZNY POD WEZWANIEM ŚWIĘTEGO WAWRZYŃCA

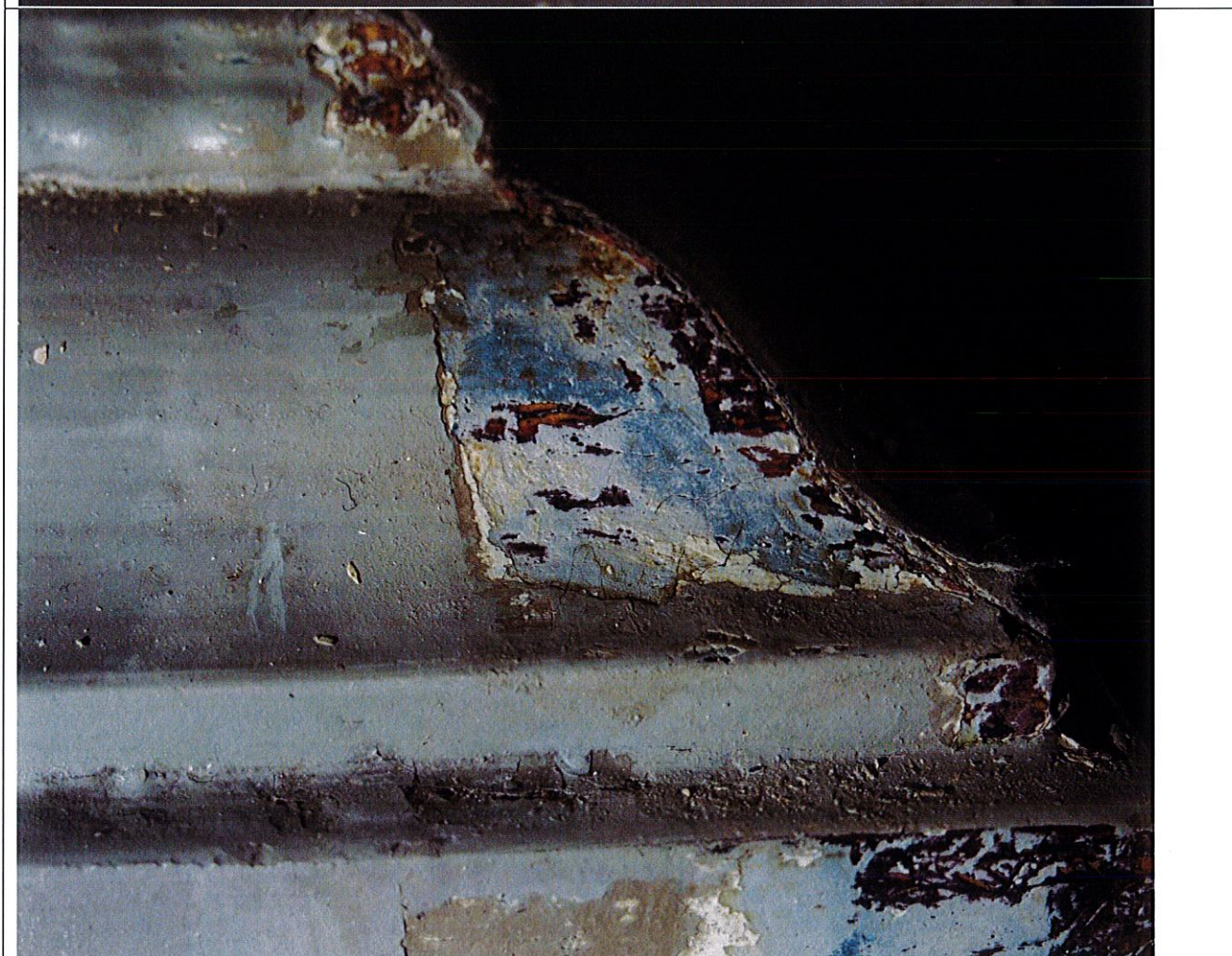
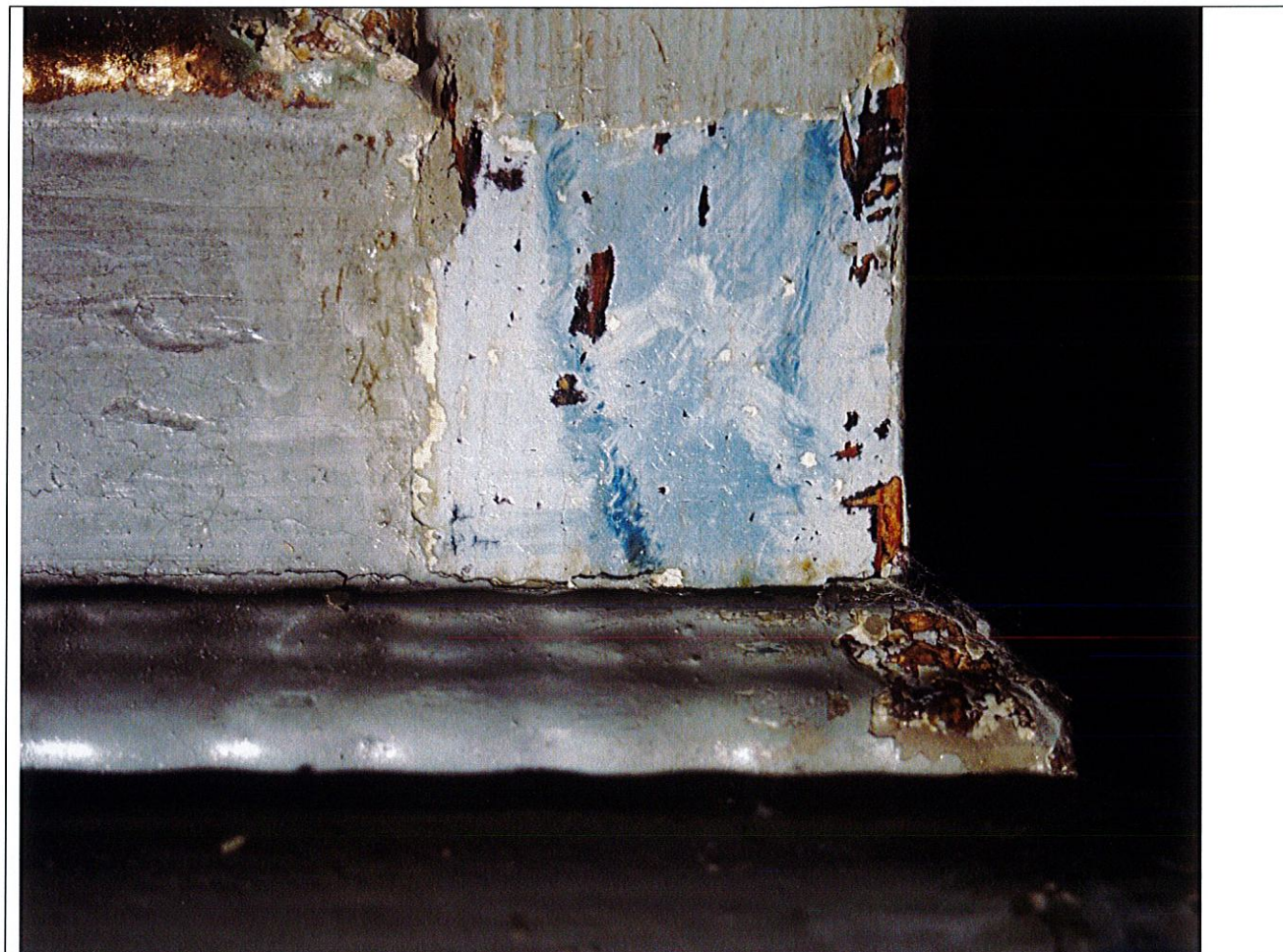

Odkrywka nr 13

Ołtarz boczny pod wezwaniem Świętego Wawrzyńca, prawa strona podstawy kolumny

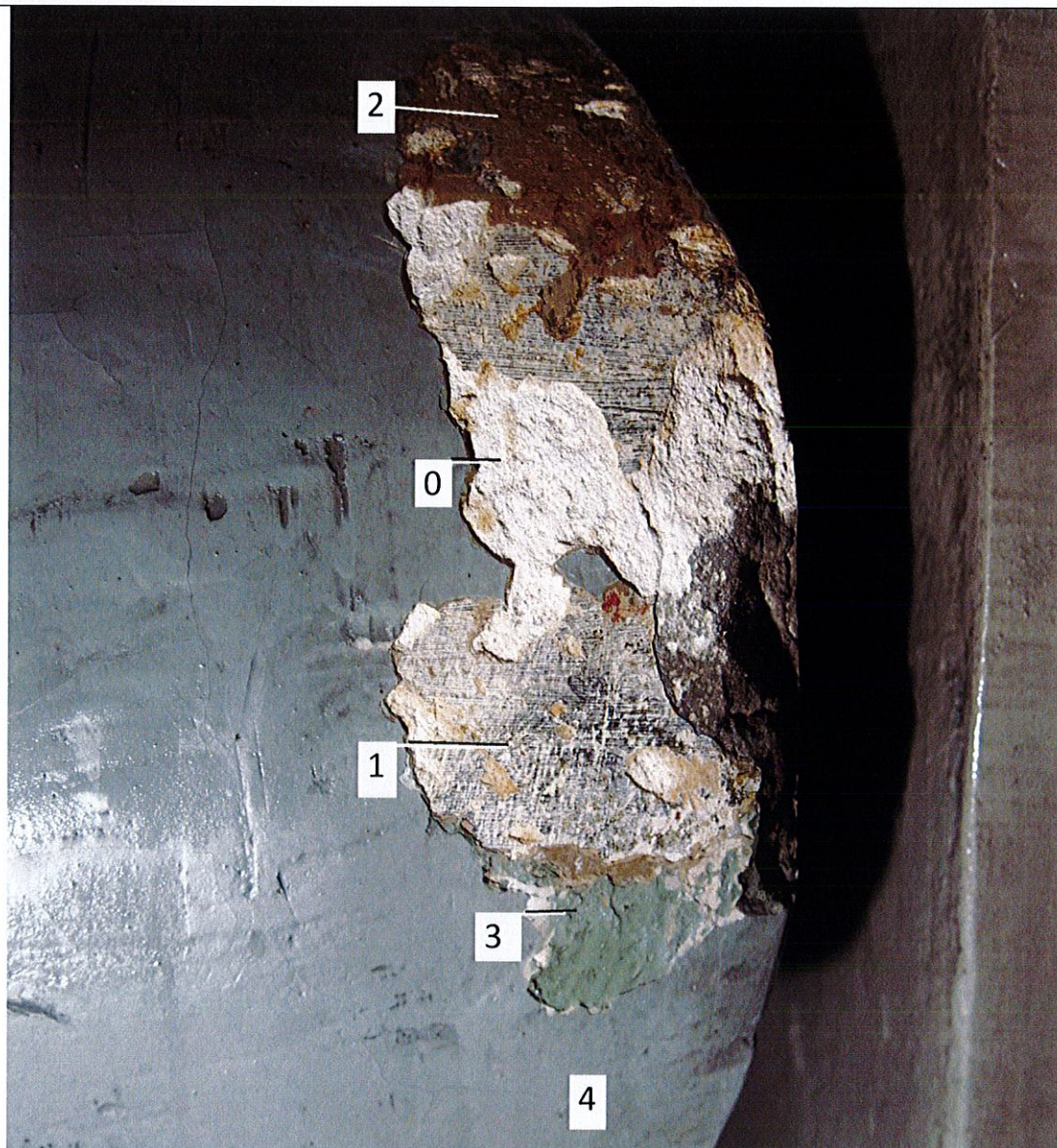

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	drewno		konstrukcja ołtarza	
1	farba olejna	granatowy	warstwa pierwotna	1888
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie błękitu	warstwa wtórna	
3	farba olejna	biały	warstwa wtórna	
4	farba olejna	zielony	warstwa wtórna	
5	farba olejna	granatowy	warstwa wtórna	

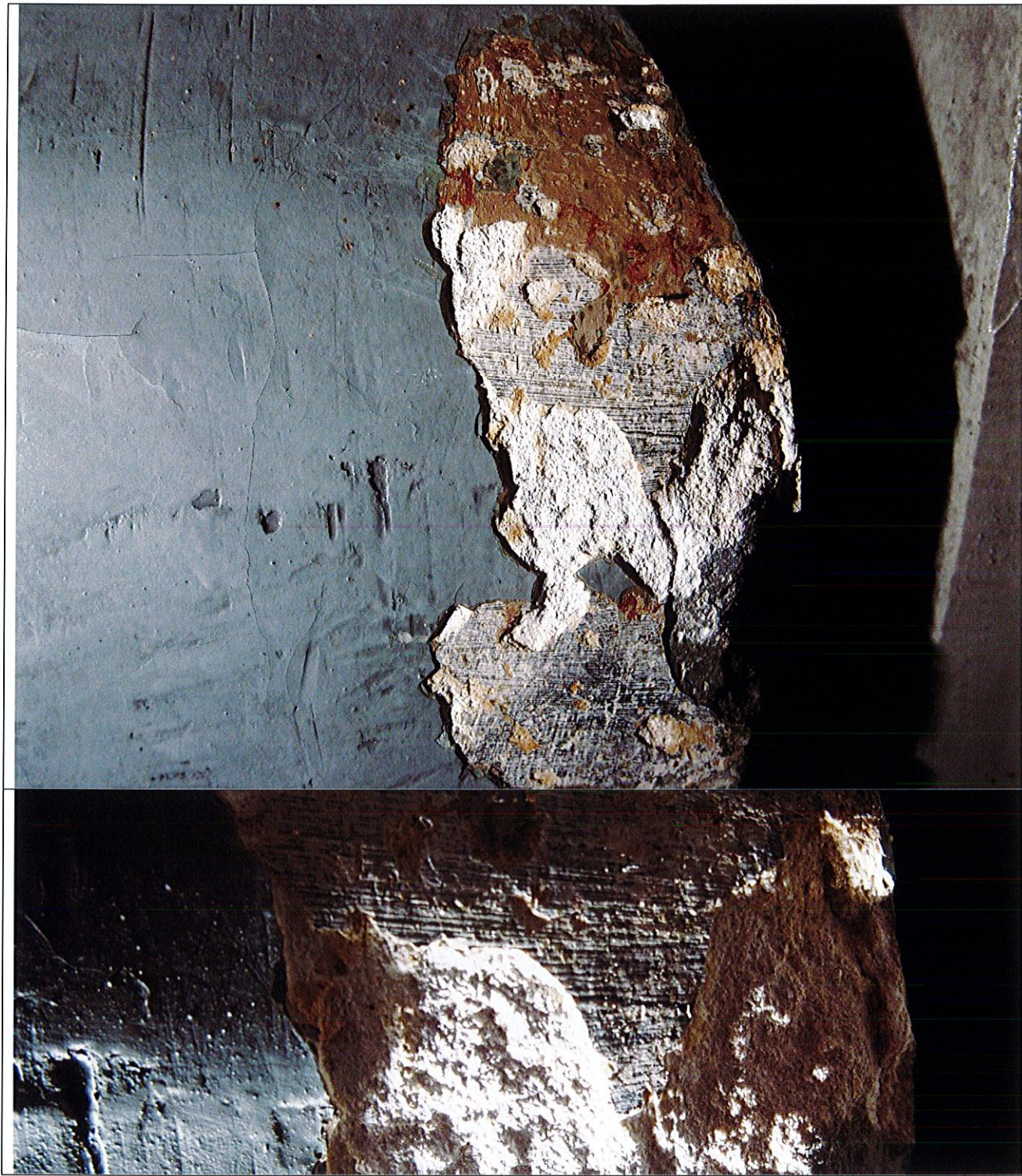

Odkrywka nr 14

Murowana podstawa ołtarza

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	tynk wapienny	biały	konstrukcja mensy	
1	farba olejna na pobiale	odcienie błękitu	warstwa pierwotna	1888
2	farba olejna	marmoryzacja, odcienie czerwieni i pomarańczowego	warstwa wtórna	
3	farba olejna	niebieski	warstwa wtórna	
4	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

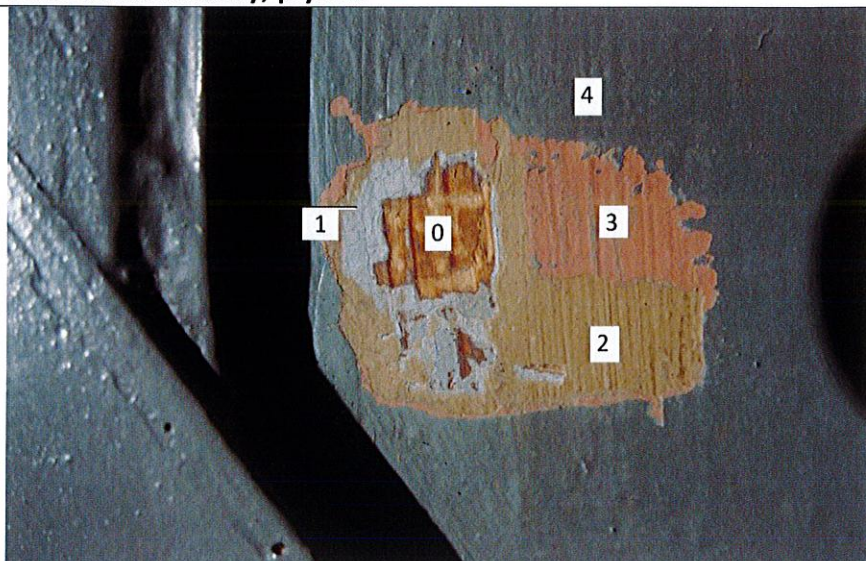

AMBONA

Odkrywka nr 15

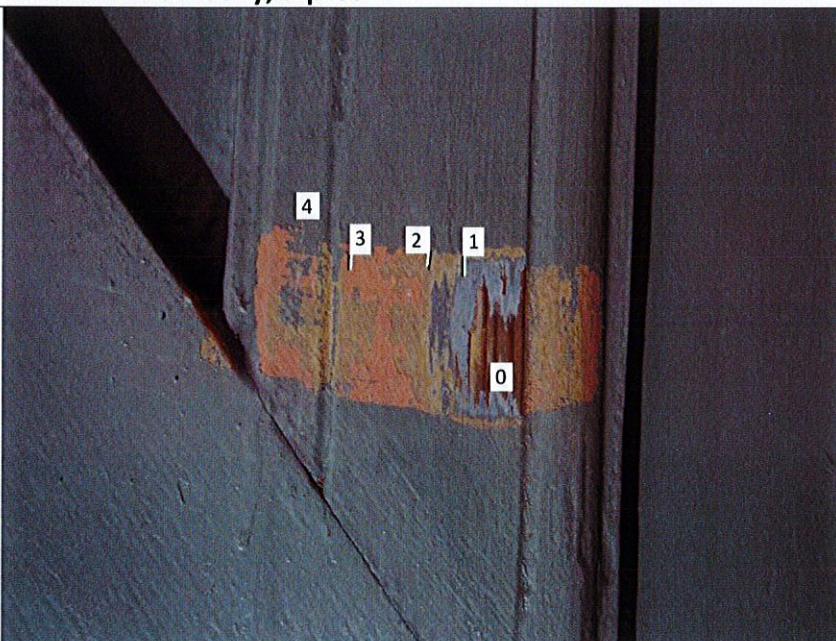
Balustrada ambony, płycina

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	drewno		konstrukcja ambony	
1	farba olejna	jasny błękit	warstwa pierwotna	1888
2	farba olejna	jasny brąz	warstwa wtórna	
3	farba olejna	różowy	warstwa wtórna	
4	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 16

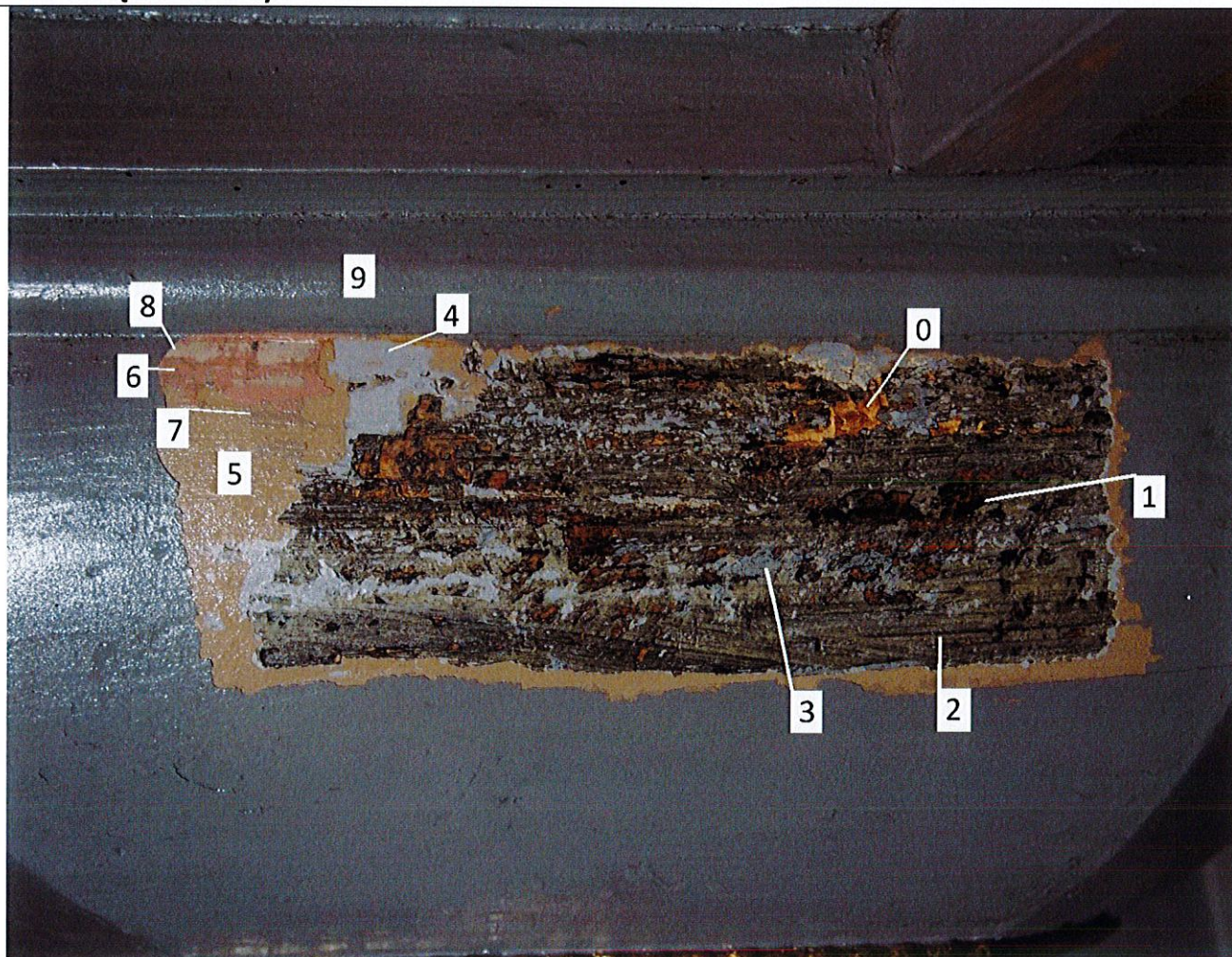
Balustrada ambony, szpros

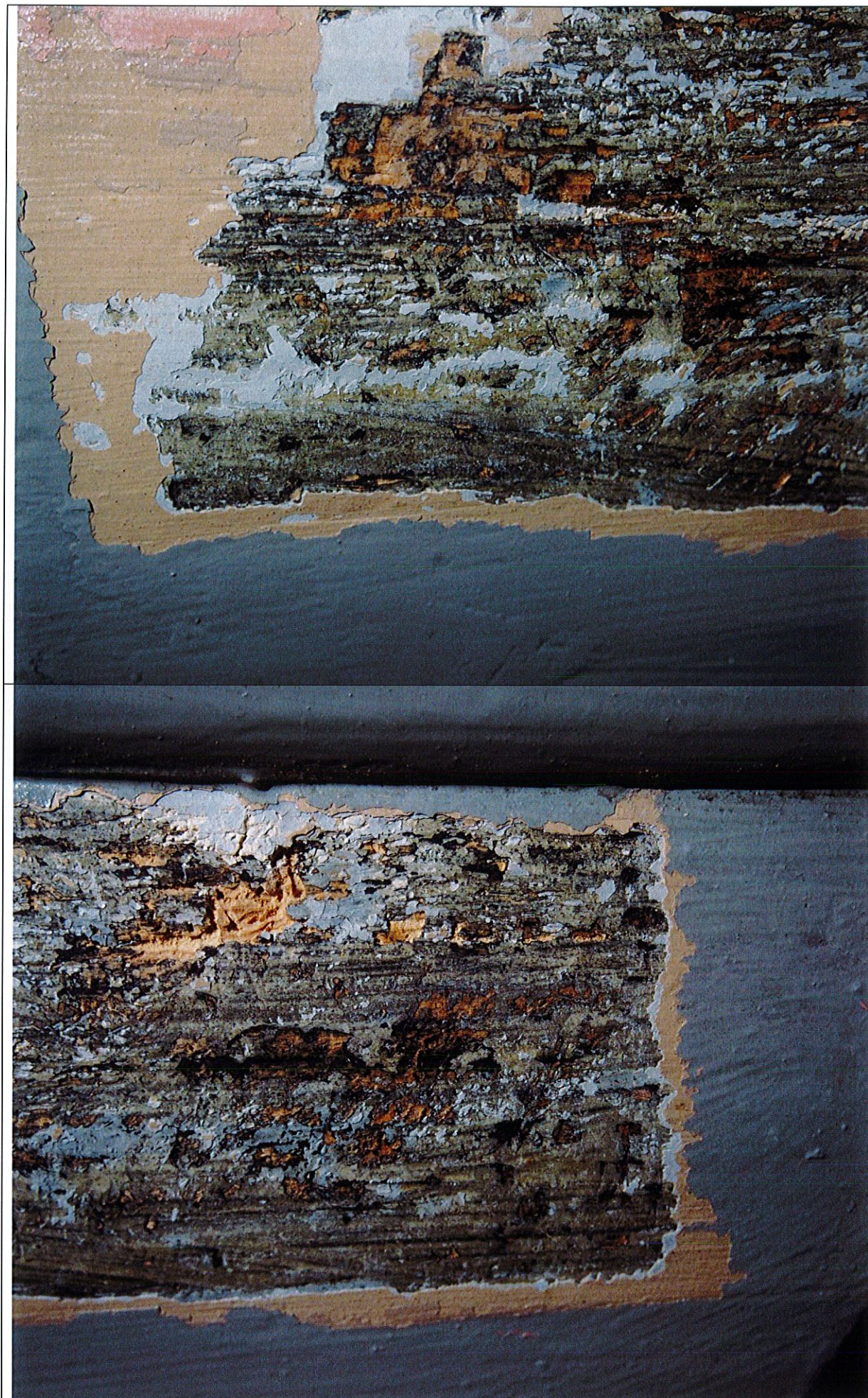
nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	drewno		konstrukcja ambony	
1	farba olejna	jasny błękit	warstwa pierwotna	1888
2	farba olejna	jasny brąz	warstwa wtórna	
3	farba olejna	różowy	warstwa wtórna	
4	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 17

Dolna część mównicy

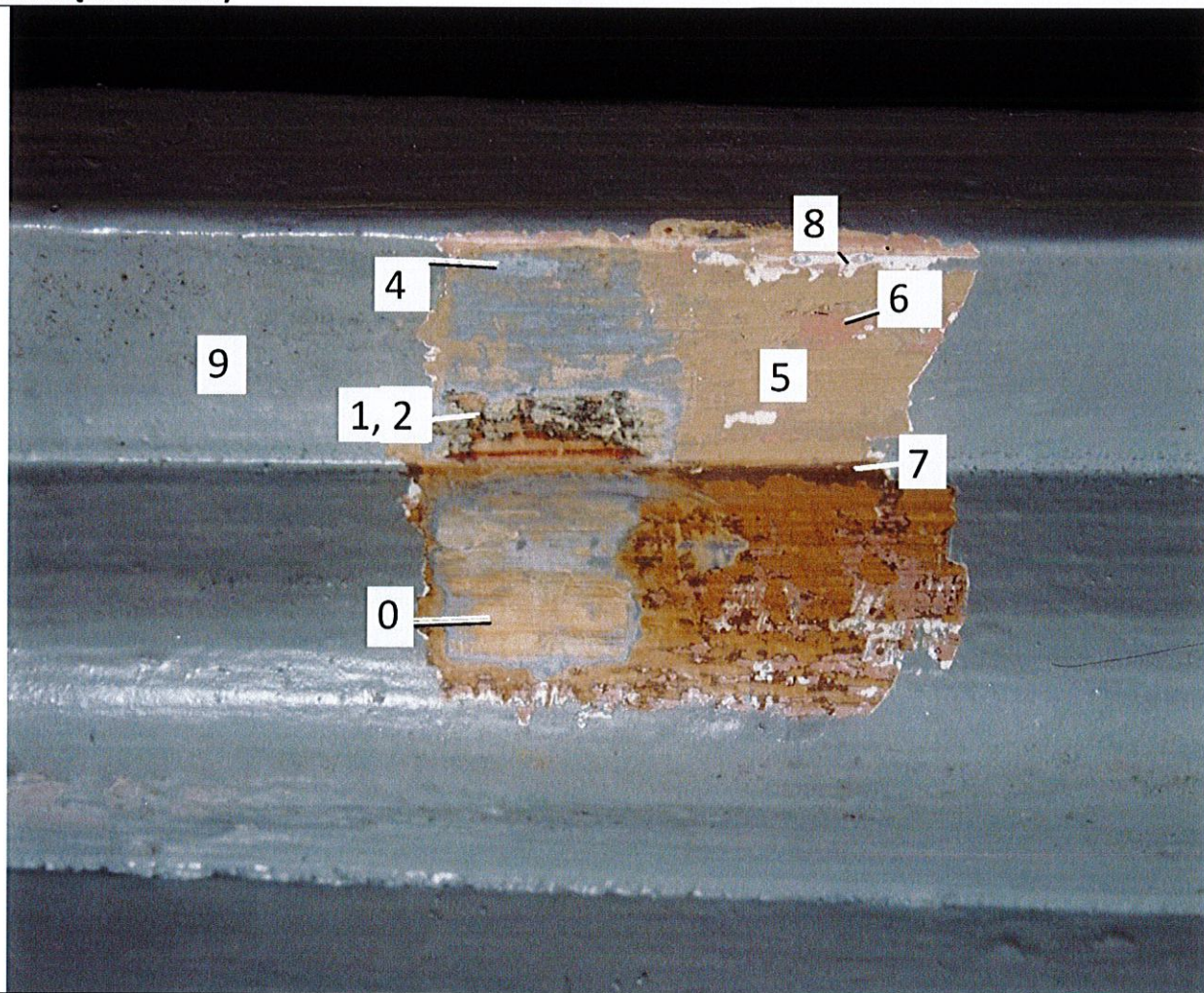

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	drewno		konstrukcja ambony	
1	farba olejna	granatowy	warstwa pierwotna	1888
2	pobiąta	zielono-błękitny, pierwotnie biała	warstwa pierwotna, zabarwiona kolejną warstwą – niebieską, widoczne wyraźne ślady pędzla	
3	farba olejna	niebieski	warstwa pierwotna, prawdopodobnie marmoryzacja	
4	farba olejna	błękitny	warstwa wtórna	
5	farba olejna	żółty, miodowy	warstwa wtórna	
6	farba olejna	różowy	warstwa wtórna	
7	farba olejna	jasnobrązowy	warstwa wtórna	
8	farba olejna	jasny, kremowy	warstwa wtórna	
9	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 18

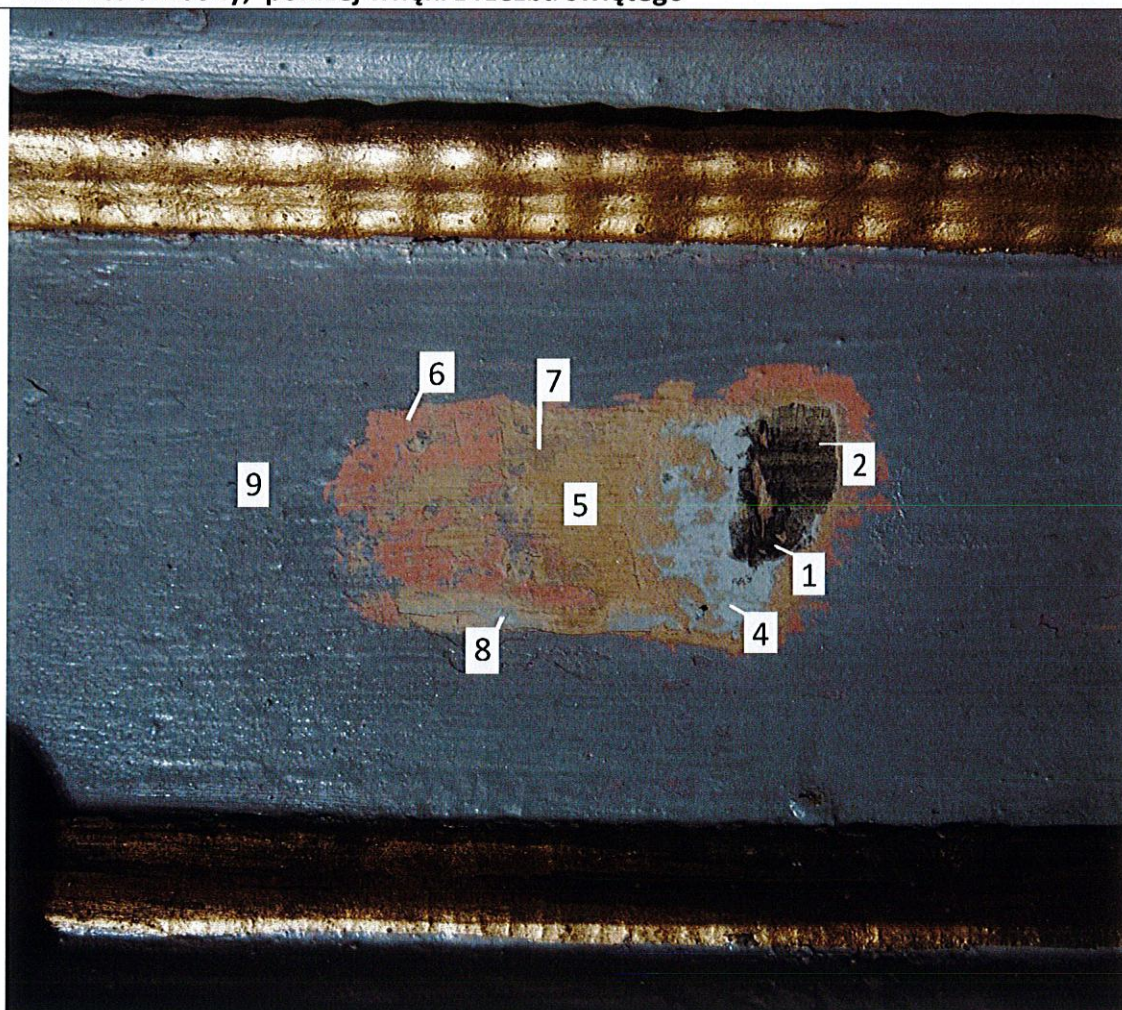
Dolna część mównicy

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
0	drewno		konstrukcja ambony	
1	farba olejna	granatowy	warstwa pierwotna	1888
2	pobiała	zielono-błękitny, pierwotnie biała	warstwa pierwotna, zabarwiona kolejną warstwą – niebieską, widoczne wyraźne ślady pędzla	
4	farba olejna	błękitny	warstwa wtórna	
5	farba olejna	żółty, miodowy	warstwa wtórna	
6	farba olejna	różowy	warstwa wtórna	
7	farba olejna	ciemnobrązowy	warstwa wtórna	
8	farba olejna	jasny, kremowy	warstwa wtórna	
9	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 19

Mównica ambony, poniżej wnęki z rzeźba świętego

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy	
1	farba olejna	granatowy	warstwa pierwotna	1888
2	pobiała	zielono-błękitny, pierwotnie biała	warstwa pierwotna, zabarwiona kolejną warstwą – niebieską, widoczne wyraźne ślady pędzla	
4	farba olejna	błękitny	warstwa wtórna	
5	farba olejna	żółty, miodowy	warstwa wtórna	
6	farba olejna	różowy	warstwa wtórna	
7	farba olejna	ciemnobrązowy	warstwa wtórna	
8	farba olejna	jasny, kremowy	warstwa wtórna	
9	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna	

Odkrywka nr 20

Ambona, szata świętego

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	gips	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna
1	warstwa barwna	biały	
2	pozostałości złocenia	zielonkawy (pierwotnie biały)	podkład pod złocenie oraz pozostałości złocenia
3	złocenie	ciepłe złoto	warstwa pierwotna
4	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna

Odkrywka nr 20

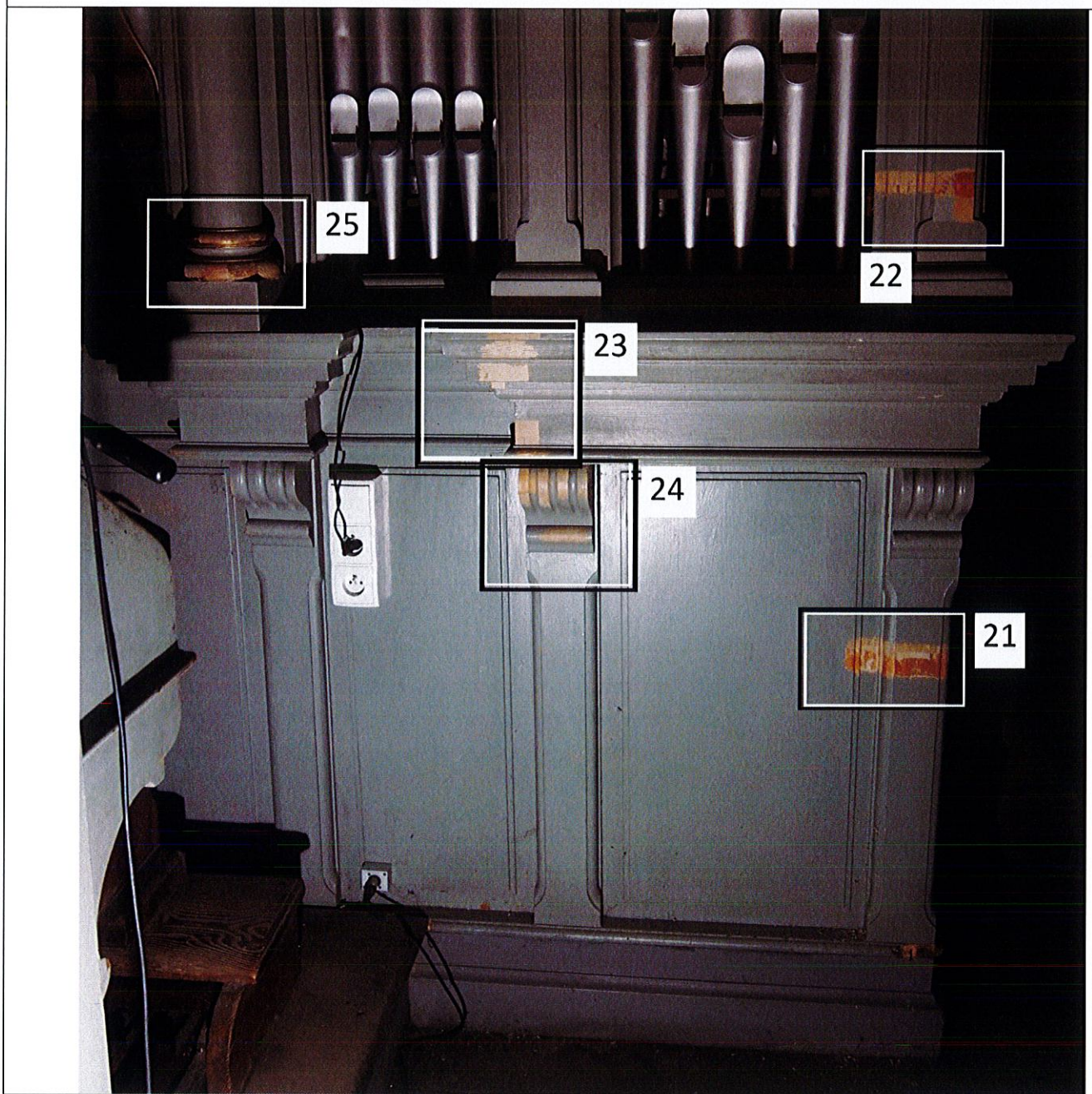
Ambona, szata świętego

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	gips	ciepły, beżowy	warstwa pierwotna
1	warstwa barwna	biały	
2	zaprawa kredowa	zielonkawy (pierwotnie biały)	podkład pod złocenie
3	złocenie	ciepłe złoto	warstwa pierwotna
4	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna

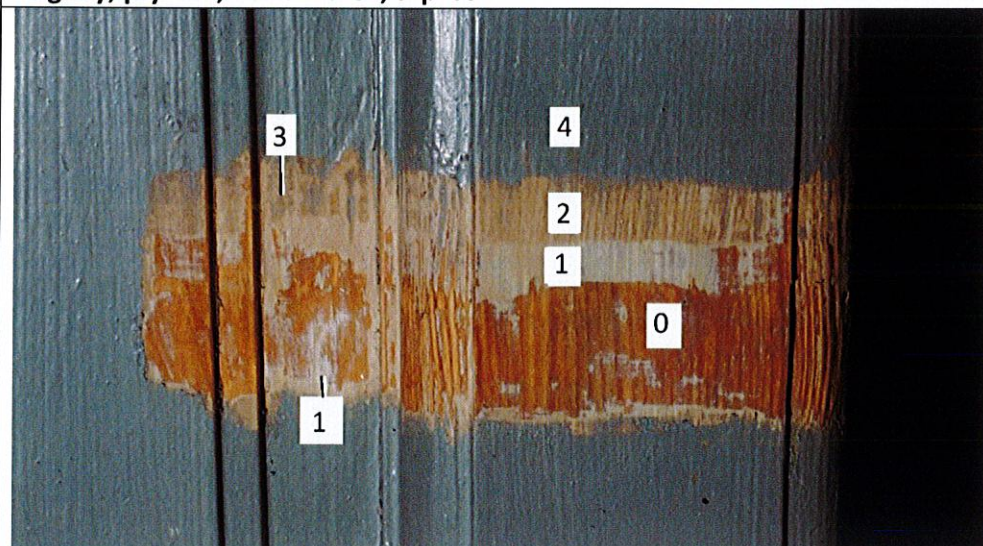

TRANSEPT ORGANOWY

Odkrywka nr 21

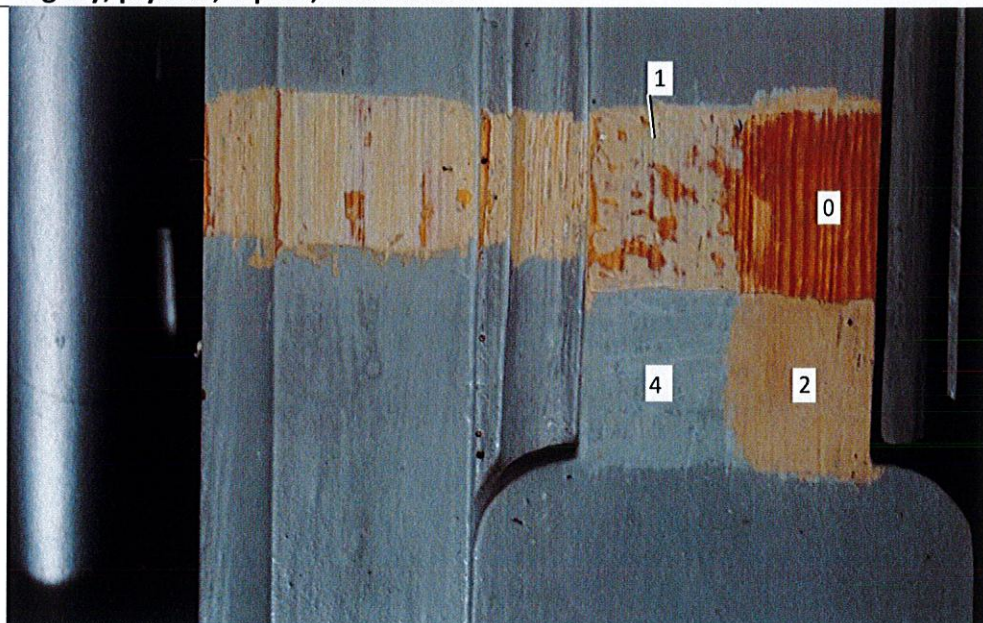
Organy, płycina, kontrwalek, szpros

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	drewno		konstrukcja organów
1	farba olejna	jasnoniebieski	warstwa pierwotna
2	farba olejna	beżowy	warstwa wtórna
3	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna

Odkrywka nr 22

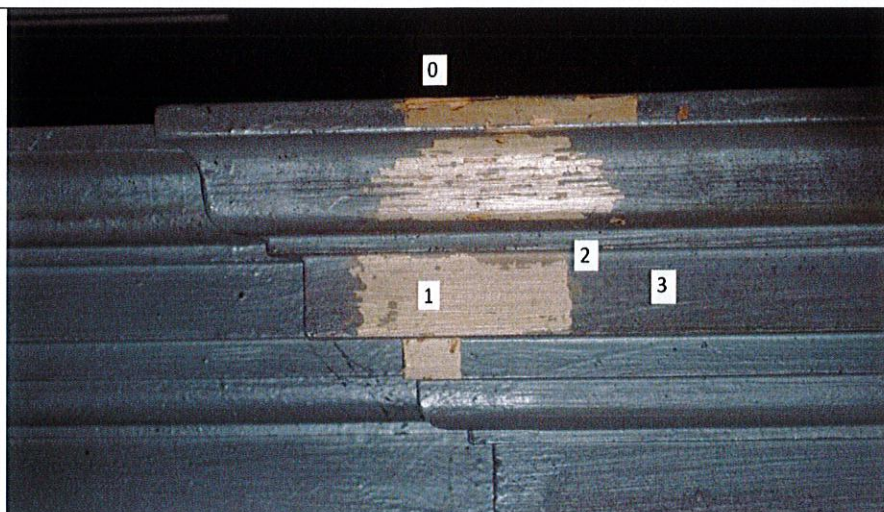
Organy, płycina, szpros, kontrwalek

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	drewno		konstrukcja organów
1	farba olejna	jasnoniebieski	warstwa pierwotna
2	farba olejna	beżowy	warstwa wtórna
3	farba olejna	ciemnoszary	warstwa wtórna

Odkrywka nr 23

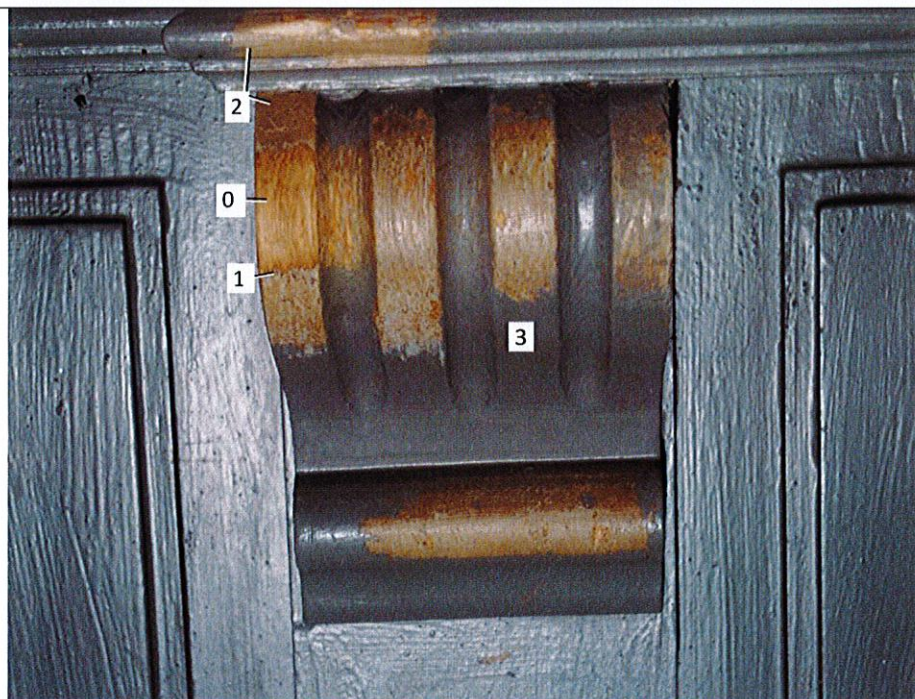
Organy, gzyms

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	drewno		konstrukcja organów
1	farba olejna	kremowy	warstwa pierwotna
2	farba olejna	szary	warstwa wtórna
3	farba olejna	szaroniebieski	warstwa wtórna

Odkrywka nr 24

Organy, konsolka

nr	opis warstwy	kolor	charakterystyka warstwy
0	drewno		konstrukcja organów
1	farba olejna	jasnoniebieski	warstwa pierwotna
2	farba olejna	beżowy	warstwa wtórna
3	farba olejna	szaroniebieski	warstwa wtórna